

Pracovní metodika pro privátní poradce v lesnictví

Včlenění mimodřevních funkcí lesa do hospodaření na lesním majetku

ÚSTAV PRO HOSPODÁŘSKOU ÚPRAVU LESŮ BRANDÝS NAD LABEM

2012

OBSAH

1 ÚVOD	2
2 NOVÉ SMĚRY LESNICKÉ EKONOMIKY.....	3
3 MIMOPRODUKČNÍ (MIMODŘEVNÍ) FUNKCE LESA	7
4 MIMODŘEVNÍ FUNKCE VE VZTAHU K LESNÍMU MAJETKU	8
4.1 EKOLOGICKÉ (SAMOVOLNÉ) FUNKCE LESŮ	8
4.2 ENVIRONMENTÁLNÍ (ŘÍZENÉ) FUNKCE LESŮ.....	8
4.2.1 <i>Vodohospodářská funkce</i>	8
4.2.1.1 Kvalitativní funkce.....	9
4.2.1.2 Kvantitativní funkce	10
4.2.1.3 Meliorace a hrazení bystřin v lesích	10
4.2.1.4 Kategorizace lesů z hlediska vodohospodářských a půdoochranných zájmů.....	11
4.2.2 <i>Funkce lesů rekreační a zdravotní</i>	12
4.2.2.1 Poskytování rekreačních produktů ve vlastní režii	12
4.2.2.2 Poskytování rekreačních produktů ve spojení s dalšími subjekty (vlastníci lesa, podnikatelé)	12
4.2.2.3 Příklady uvedení produktů rekreační funkce lesa na trh	13
4.2.2.4 Kategorizace lesů z hlediska rekreačních a zdravotních zájmů	15
4.2.2.5 Podpory	15
4.2.3 <i>Funkce lesů v ochraně přírody a krajiny</i>	23
4.2.3.1 Funkce ochrany přírody.....	23
4.2.3.1.1 Kategorizace lesů se zvýšenými požadavky na podporu funkce ochrany přírody.....	23
4.2.3.2 Funkce lesa krajinytvorná a estetická.....	24
4.2.3.2.1 Kategorizace lesů se zvýšenými požadavky na podporu funkce krajinytvorné a estetické.....	24
4.2.3.3 Podpory	24
5 LITERATURA.....	25

1 ÚVOD

Člověk je jedním z mnoha biologických druhů na této planetě a jako každý jiný druh přijímá užitky, potřebné pro svou existenci, ze svého životního prostředí. Užitky, které člověku poskytuje území pokryté lesem, se nazývají funkcemi lesa. Užiteků - funkcí lesa je velmi mnoho a proto existují různé systémy jejich rozdělení, ve kterých jsou funkce řazeny do skupin s podobným charakterem a využitím. Jedním z nejpoužívanějších a vžitých způsobů rozdělení je na funkce produkční a mimoprodukční (zákon č. 289/1995 Sb., o lesích, § 2 písm. b)). Mimoprodukční (mimodřevní) se pak dělí na environmentální a sociální.

Často se uvádí členění na funkce produkční, ekologické a environmentální, ale v mnoha pracích dochází k záměnám posledních dvou kategorií. V systémech členění funkcí lesa je zřejmé, že jejich struktura (obsah, forma a vazby) není a v podstatě ani nemůže být dostatečně ustálena, protože je tvořena s ohledem na různé cíle a účely, v různých místech a různém čase, v různých společenských podmínkách, a je tedy v podstatě vždy účelová. Ze stávající platné legislativy a v souladu s převažujícím vědeckým členěním se mezi mimoprodukční funkce zařazuje funkce vodohospodářská, půdoochranná, rekreační, klimatická, krajinotvorná, reprodukční a funkce ochrany přírody.

Např. Prof. Šišák dělí funkce lesa na tržní (dřevoprodukční, chov zvěře), zprostředkovaně tržní (hydrické, půdoochranné, vzduchoochranné) a netržní (zdravotně hygienické, kulturně naučné). Prof. Vyskot dělí funkce lesa na bioprodukční, ekologicko-stabilizační, edaficko-půdoochranné, hydricko-vodohospodářské, sociálně-rekreační a zdravotně-hygienické.

S vývojem společnosti se měnily požadavky na plnění funkcí lesa a postupně se začalo legislativně upravovat, které funkce bude les plnit pro své vlastníky a které funkce bude les jako součást krajiny plnit pro celou společnost.

V dnešní době značně nabývají na významu některé funkce mimoprodukční zejména ekologicko-stabilizační, vodohospodářská, protierozní, zdravotně-rekreační a funkce ochrany přírody.

Cílem této pracovní metodiky určené privátním poradcům v lesnictví a vlastníkům lesa je poskytnutí základních informací v problematice mimodřevních funkcí lesa ve vztahu k hospodaření na lesním majetku.

2 NOVÉ SMĚRY LESNICKÉ EKONOMIKY

Lesnická ekonomika reprezentuje sociální vědu, jež se zabývá komplexními otázkami v oblasti lesa a lesního hospodářství, hlavně těmi o přírodní produkci, vlastnictví lesa, konkurenci při jeho využívání, dynamice zdrojů a času. V současné době ekonomika lesního hospodářství v drtivé většině stále stojí jen na příjmech z jediného výrobku, kterým je surové dříví. U většiny lesních podniků tyto příjmy představují 80 - 100 % z celkových příjmů. S ohledem na rostoucí vnější vlivy s bezprostředními dopady do podnikové ekonomiky (omezování hospodaření z důvodu ochrany přírody, kolísání cen surového dříví, nárůst nákladů, růst požadavků společnosti na les aj.) je pro lesní hospodářství, a tedy i lesní podniky, existenčně nezbytně nutné hledat konkrétní, nová, praktická opatření pro udržení své ekonomické životaschopnosti.

Po analýze současných lesopolitických trendů v evropském prostoru, jehož jsme nedílnou součástí, lze konstatovat, že nové směry a principy jsou již naformulovány (rezoluce panevropského procesu na ochranu evropských lesů, Akční plán EU pro lesnictví apod.) a v podobě národních lesnických programů jsou implementovány různou měrou do národních lesnických politik a následně i do konkrétních opatření.

Mezi základní dlouhodobé směry v lesním hospodářství, o nichž se hovoří na nejrůznějších úrovních, můžeme zařadit:

- a) **Trvale udržitelné hospodaření v lesích (TUHL) s trendem k přírodě blízkému hospodaření**
- b) **Ekonomickou životaschopnost a dlouhodobou konkurenceschopnost lesních podniků, neboť bez ziskového lesního hospodářství nelze zajistit ani trvale udržitelné hospodaření v lesích**
- c) **Rozvoj venkova založený na využití lesního potenciálu**
- d) **Inovace**

Velkou pozornost je třeba věnovat problematice a souvislostem tržního uplatnění lesnických výrobků a služeb, které zatím nepřispívají ke tvorbě příjmů lesních podniků, neboť jsou zatím bezplatné.

Při tvorbě Akčního plánu EU pro lesnictví byla zveřejněna základní vize, která zní: „Lesy pro společnost: dlouhodobé multifunkční lesnictví uspokojující potřeby společnosti.“ Celkovým ekonomickým cílem Akčního plánu EU pro lesnictví je zdokonalit dlouhodobou konkurenceschopnost lesnictví a zvýšit trvale udržitelné užití lesních výrobků, zboží a služeb.

To zahrnuje *ekonomické cíle*:

- podporu ekonomické životaschopnosti multifunkčního, trvale udržitelného lesního hospodářství (zahrnuje: vývoj metod internalizace hodnoty všech lesních výrobků a služeb, např. oceněním ochranných nebo nehmotných funkcí lesa, výzkum podnětů a mechanismů)
- vývoj nových a inovativních lesnických výrobků, zboží a služeb (zahrnuje mj. konkurenceschopné stavební materiály, chemické prostředky na bázi lesních rostlin, koncepty přírodní turistiky aj.)
- podporu užití lesní biomasy k energetickým účelům (zahrnuje mj. podněty pro rozvoj decentralizované sítě sběru dřevní biomasy, výrobní jednotky na výrobu tepla a elektřiny)

sociální cíle (hlavním cílem je přispět ke kvalitě života):

- zdokonalení příspěvku lesů, lesnictví a souvisejícího zboží a služeb k venkovské ekonomice (zahrnuje mj. potenciály ve vztahu k zaměstnanosti, kulturní aspekty lesů apod.)
- přírodní krásy, zdraví, rekreace a kultura pro městskou společnost (zahrnuje dostupnost rekreačních lesů a zlepšenou přístupnost pro městskou a stárnoucí populaci)
- ochranné funkce k zabezpečení infrastruktury (zahrnuje ochranu obydlí, cest, polí apod. před lavinami, záplavami, hlukem apod.)
- zdokonalení informací a komunikace o lesnickém zboží a službách poskytovaných společností (zahrnuje budování kapacit na všech úrovních vzdělávání a školení, využití elektronických médií, semináře pro politiky a rozhodovací sféru atd.).

Evropský lesnický sektor bude v budoucnu klíčovým přispěvovatelem k trvale udržitelné ekonomice. Velký význam klade EU rozvoji regionů a venkovských ekonomik. A právě lesy jako součást venkova představují významný potenciál, tedy prostředek k rozvoji venkova.

Z procesu Ministerských konferencí na ochranu lesů v Evropě (MCPFE) nelze nezmínit rezoluci č. 2 schválenou ve Vídni 2003, a týkající se nutnosti zvýšení ekonomické životaschopnosti trvale udržitelného obhospodařování lesů v Evropě. Signatáři rezoluce připomněli, že ekonomická životaschopnost je klíčovým pilířem trvale udržitelného hospodaření v lesích a má zásadní význam pro zachování lesů a jejich víceúčelových funkcí pro společnost, protože přispívá k trvale udržitelnému rozvoji a obživě lidí, zvláště ve venkovských oblastech. Zhruba od počátku 70. let také narůstají požadavky společnosti na ekologické a rekreační služby.

Návrh struktury cílů Národního lesnického programu (NLP II) v sociálně ekonomické oblasti

Pokud dále uvedené sociálně-ekonomicky zaměřené cíle, klíčové akce a návrhy opatření z Národního lesnického programu (NLP II) na období 2007 - 2013 posoudíme z hlediska toho, co řeší Evropa a co chceme řešit v podmínkách českého lesnictví, tak můžeme konstatovat, že jsme plně v souladu.

Cíl 1: Zlepšení dlouhodobé konkurenceschopnosti – pilíř ekonomický

KA1: Zvýšit ekonomickou životaschopnost a konkurenceschopnost trvale udržitelného obhospodařování lesů

KA2: Podpořit výzkum a technologický rozvoj s cílem zvýšit konkurenceschopnost lesnického sektoru

- 2.3 Založit technologickou platformu pro LH a navazující průmyslová odvětví s cílem podpořit inovace a technologický rozvoj v lesnickém sektoru
- 2.4 Vytvořit ekonomické, případně legislativní podmínky pro intenzivnější spolupráci mezi výzkumem, podniky a třetími stranami při zavádění inovací a vývoj nových produktů, postupů, technologií a efektivních trhů
- 2.5 Pokračovat v rozvoji metodik hodnocení a oceňování netržních funkcí lesů vzhledem k různým pohledům na způsob ocenění a vyhodnocení praktické použitelnosti

KA3: Zlepšit zhodnocování a marketing lesních nedřevních užitků a služeb

- 3.1 Vytvořit podmínky a předpoklady (informační, legislativní, motivační) k rozšíření příjmů vlastníků lesů, např. tržním uplatněním určitých rekreačních a environmentálních služeb a zboží včetně vybudování účinného marketingu s účinnými technologickými, organizačními a produktovými inovacemi.
- 3.2 Zajistit z právního hlediska úhradu služeb vlastníků lesa, kteří hospodaří způsobem prospívajícím kvalitě vody (např. do doby harmonizace vodních užívacích práv v EU odměňovat vlastníky lesa za jejich výkony pro udržení kvality podzemních vod pomocí tzv. „vodního haléře“).

KA4: Propagovat a podporovat využívání lesní biomasy pro výrobu energií

Cíl 3: Zlepšení kvality života – pilíř sociální

KA13: Zvýšit přínos lesů a lesnictví (lesnického zboží, služeb) pro rozvoj venkova

- 13.1 Podporovat zakládání a rozvoj mikropodniků na venkově včetně vytvoření informačního a poradenského systému.
- 13.6 Vypracovat rámcové podmínky pro posílení rekreačního využívání lesa, zejména lesní cestní sítě, a vytvářet příležitosti pro poskytování tohoto druhu služeb.
- 13.7 Podporovat rekreační využívání lesa diferencovaně podle velikosti, druhu vlastnictví a kategorie lesa.

Internalizace externalit

Pod názvem „internalizace externalit“ si lze představit klíčovou akci KA3 z NLP II označenou jako „Zlepšit zhodnocování a marketing lesních nedřevních užitků a služeb“, kterou bychom mohli pokládat za důležitou pro sociálně ekonomický rozvoj lesního hospodářství.

Internalizaci externalit čili snahu odvětví lesního hospodářství, resp. lesních podniků, o komerční zhodnocení (tržní realizaci) lesnických výrobků, zboží a služeb (např. vybraných rekreačních a environmentálních služeb) můžeme pokládat za strategicky nejvýznamnější směr, pokud v tomto okamžiku pomineme nezastupitelnou úlohu lesa jako producenta dřeva a všechna racionalizační opatření zaměřená na zvýšení konkurenceschopnosti, jež jsou obsahem KA1.

Prodej dřeva je v současné době bezpochyby nosnou ekonomickou základnou lesního hospodářství, ale neexistuje žádný racionální důvod, proč by se měly lesní podniky fixovat na jediný produkt, který nezřídka čelí stagnujícím, respektive klesajícím odbytovým trhům. Jednostranná struktura nabídky lesního hospodářství se spíše projevuje jako stále více nedostatečná k tomu, aby vedla k řešení aktuálních výzev. Inovační podnikatelské iniciativy jako je ochrana zdrojů pitné vody, ekoturistika, přírodní turistika, rekreace, myslivost atd. jsou již dnes zdrojem příjmů a měly by iniciovat rozvoj nových trhů.

Do budoucna již nebude stačit orientovat se pouze na úspory nákladů, ale bude třeba hledat nové trhy a nové zdroje příjmů. Nové směry bude možné realizovat jen s podporou inovací (vytipováním vhodných inovačních oblastí jako jsou nové produkty a služby a s využitím kvalitních informací a znalostí).

Uvedení rekreačních produktů lesa na trh a právo vstupu do lesa

Potřeba obyvatelstva na rekreaci v přírodě je velká a přání těch, kteří rekreaci vyhledávají, jsou stále náročnější. Vlastníkům lesa se nabízí rozvoj zvláštních "rekreačních produktů", které by uspokojovaly a usměrňovaly tyto potřeby a kterými by kromě toho mohli vyprodukovat dodatečný příjem. Právním vstupem do lesa se především stává přípustný pohyb chodců v lese. Tento zahrnuje například procházení, běhání, turistiku a odpočinek, stejně jako pobyt v lese, pokud je obvyklým způsobem spojen s rekreačním účelem. Přinášení věcí a vykonávání rekreačních činností v lese však nemohou být neomezeně zařazovány pod pojem vstupu. Umísťování stolů a židlí, upevňování slunečníků, stanování a zřizování ohnišť nejsou běžné činnosti v rámci vstupu do lesa. Také zanechávání věcí v lese nespadá pod pojem vstupu do lesa.

Za dodatečně povolené formy užívání lesa a za poskytnutí zvláštních rekreačních zařízení je vlastník lesa v zásadě oprávněn vybírat finanční úhradu. To vyplývá z toho, že není ze zákona povinen tyto formy užívání tolerovat. Zde se tedy nabízejí možnosti k rozvíjení "rekreačních produktů". V každém případě se pak naskytá otázka, v jaké formě má být finanční úhrada za soukromoprávně povolené činnosti vybírána. Pokud je přitom omezen obecný a volný vstup do lesa za účelem rekreace tím, že například bude uzavřeno zvláštní zařízení a bude zřízeno platební místo, je nutno zkoumat právní požadavky v této souvislosti.

Zájem spíše orientovaný na využití volného času stojí v určitém konfliktu s cílem ochrany lesa, poněvadž se podporuje představa lesa jako parku pro volný čas a přitom se opomíjejí ekologické problémy, které jsou tímto vyvolány. Proto takovýmito zařízeními pro volný čas zpravidla nelze přiznat žádnou ochranu ani tehdy, když pro ně není mimo les dostatek prostoru, jak je to například u lyžařských běžeckých tratí. Je ale nutno poukázat na to, že dobrovolné dohody o finanční úhradě např. za užívání lyžařských běžeckých tratí, nepředstavují žádnou uzavírku a měly by být tedy právně nezávadné.

Třebaže právo na vstup do lesa není zásadně proti uvádění rekreačních produktů na trh, mohou v praxi vzniknout určité problémy nebo nedostatky týkající se rozsahu dispozičních práv vlastníka lesa na straně jedné a užívacích práv návštěvníků lesa na straně druhé.

Úloha lesních produktů a služeb

Rozvoj a obchodování lesních produktů a služeb přesahující rámec produktů dřeva je integrální součástí evropského chápání udržitelného obhospodařování lesů. Přesto však realizace politických dohod často stagnuje a jen málokdy pronikne do operativní podnikové úrovně. K tomu všemu ještě vzniká otázka, které produkty lesa odpovídají sociální povinnosti ve smyslu funkcí lesa a které by navíc byly obchodovatelné, ale z různých důvodů obchodovatelné nejsou nebo být nemohou.

Je třeba ještě vyjasnit, zda postulát multifunkčnosti, který je podřízen souběžnému a udržitelnému plnění všech funkcí lesa, ovlivňuje spektrum výroby. Doposud ještě není jasné, jaký vliv by měla změna systému produkce-sloužby a jak by mělo vypadat rozdělení interních (provozních) a externích (společenských) nákladů na služby poskytované lesy.

Zajištění lesního hospodaření rozrůzněním nabídky produktů a silné komerční využití dosud neobchodovatelných výrobků je významným předpokladem pro trvalé udržení funkcí lesa a pilíře venkovského rozvoje, který vytváří pomocí nových systémů produkt-slужba zaměstnání a udržuje obhospodařování kulturní krajiny.

Rekreační služby jsou často vlastníky pozemků na venkově nabízeny v souvislosti s „dovolenou na statku“, což je důležitou turistickou nabídkou v oblastech Německa, Itálie, Rakouska, Švýcarska a Slovinska. Lesní majetek a zdroje lesů k této nabídce přispívají však jen málo, ačkoliv do úvahy přichází celá řada rekreačních služeb souvisejících s lesy. Lesní aktéři se spíše zaměřují na institucionální úroveň, na snížení nákladů a technologický rozvoj, ale méně již na inovace produktů a služeb, což je v souladu s typickou vlastností inovačních systémů v tradičních sektorech. Nové produkty a služby lesního hospodářství vznikají často v mezisektorových sítích a nejsou podporovány ani určitými sektorovými, ani určitými regionálními inovačními systémy. Lze říci, že vznikají „mezi“ sektory. Spolupráce přesahující hranice odvětví a úrovně správy je důležitým faktorem úspěchu pro inovaci v daném odvětví.

S uváděním nových lesnických výrobků a služeb na trh bude spojena řada problémů, z nichž jedním z nejvýznamnějších budou právní problémy, tj. stanovení přesných pravidel a vybudování příslušných institucí na podporu rozvoje těchto aktivit. Bude to znamenat např. provést změnu v lesním zákoně v definování produkčních a mimoprodukčních funkcí či zpřesnění vlastnických práv (redefinování vlastnických práv) k jednoznačnému právnímu ustanovení, ze kterého budou vyplývat nezpochybnitelné nároky vlastníků lesa na možnost získávat dodatečné příjmy z tržní realizace přesně definovaných rekreačních a ekologických služeb. Pro lesní hospodářství to znamená: Organizovat trhy, vybudovat postupy a instituce a vyvinout produkty. Jestliže má něco v lesním hospodářství přednost, pak je to trvalá kreativita.

Každá kompenzace pro dosavadní nákladová střediska ekologických a rekreačních výkonů zbavuje zátěže službu produkce dřeva. Čím více se povede učinit z ekologických a rekreačních služeb také nositele obratu, o to lepší zase budou vyhlídky pro tuzemské dřevo v mezinárodní konkurenci.

3 MIMOPRODUKČNÍ (MIMODŘEVNÍ) FUNKCE LESA

Jedná se o soubor funkčních efektů lesů mimo produkci statků, poskytující veřejný užitek při přímém nebo nepřímém využívání ve společenské praxi. Mimoprodukční funkce lesů vznikají buď jako sdružené efekty existence lesů v krajině a procesů lesní výroby (produkce dřeva v kultivovaných lesích), nebo jako cílené efekty mimoprodukčně motivované lesnické činnosti. V prvním případě jde o mimoprodukční funkce sdružené s nahodilými parametry funkčních efektů, v druhém případě o mimoprodukční funkce řízené s plánovitými parametry funkčních efektů. Mimoprodukční funkce lesů jako materiální nebo kulturní služby jsou součástí lesnické infrastruktury. Význam mimoprodukčních funkcí lesa, zejména funkcí environmentálních, je v důsledku vývoje civilizačních procesů, změn krajinného prostředí i životního stylu lidí dnes často rovnocenný produkční funkci.

V naší zemi je již zvykovým právem, že veřejnost užívá všech lesů naprosto svobodně a vstup do lesa je omezen jen zákonnými důvody. Volný vstup do lesů je chápán jako významná služba lesního hospodářství veřejnosti, ale méně je chápán jako služba, kterou de facto poskytuje společnosti každý jednotlivý majitel lesa. Navíc bohužel velkou částí společnosti je právo vstupu do lesa chápáno tak, že má les plně k dispozici pro libovolné aktivity (výjezdění motorovými vozidly, vyvážení odpadků do lesa, sběr lesních plodů a hub pro komerční účely, táboření a rozdělávání ohňů v lese atd.).

Doposud se předpokládalo, že pokud vlastník hospodaří v lese tak, aby les plnil dobře funkci dřevoprodukční, plní les veškeré mimoprodukční funkce v podstatě automaticky a bez nákladů (teorie úplavu). Rozvoj civilizačních procesů s pronikavými změnami životní úrovně a životního stylu mas lidí na straně jedné a s výrazným narušováním přírodního i životního prostředí na straně druhé vedly k tomu, že na mnoha místech již pouhé samovolné, v podstatě nahodilé účinky lesa jako faktoru životního prostředí nedostačují potřebám. Proto se od 70. let všude ve vyspělých zemích podstatně mění i lesní zákonodárství tak, aby lesní hospodářství vedle setrvalé produkce hmotných statků pro trh mohlo účinně zajišťovat i konkrétní lesnické služby pro životní prostředí. Můžeme hovořit o cíleně upravovaných, tedy řízených mimoprodukčních funkcích. Jejich efekty vstupují jako kladné externality do procesů národního hospodářství a pozitivně se uplatňují také ve sféře sociální.

Jako **samovolné mimoprodukční funkce** lesa se uvádějí funkce vodní (hydrická), půdoochranná, zdravotní a klimatická.

V poměrech České republiky jsou důležitými environmentálními funkcemi lesa, z nichž se postupně stávají **funkce řízené**, následující funkce: vodohospodářské (spolu s ochranou půdy), rekreační spolu s funkcí léčebnou a funkce v ochraně přírody spolu se zajišťováním ekologické stability kulturní krajiny.

Rozsah lesů s těmito důležitými funkcemi je dlouhodobě stabilní. Je dán právními normami a existencí objektů vyžadujících ve veřejném zájmu odpovídající funkční efekty lesa (horské Chráněné oblasti přirozené akumulace povrchových vod, chráněné krajinné oblasti, národní parky i maloplošná chráněná území včetně územních systémů ekologické stability; dále vodárenské nádrže s jejich povodími a podzemní zdroje vody pitné i vod léčivých a minerálních s jejich ochrannými pásmy). Jiné lesy s řízenými funkcemi závisejí na míře jejich návštěvnosti a způsobu využívání lesního prostředí (lesy s funkcí rekreační a léčebnou).

Funkce řízené vyžadují vklady práce a kapitálu nejen vlastníka lesa, nýbrž i společenského kapitálu ze zdrojů národních (zejména státní a veřejné rozpočty) i ze zahraničních (strukturální fondy EU - EAFRD, operační programy).

Finanční podpora LH a její úroveň musí být taková, aby motivovala soukromé vlastníky držet les jako nositele veřejně prospěšných funkcí a tolerovat společností požadované a lesním zákonem ošetřené nároky na obecné užívání lesů občany. Současně by měla tato finanční podpora umožňovat les jako majetek trvale zvelebovat podle představ současné společnosti, aniž by se vlastník lesa tímto způsobem hospodaření dostal nezávisle do ekonomických potíží. U lesů ochranných a lesů zvláštního určení má vlastník lesa právo na náhradu újmy vzniklé v důsledku omezení hospodaření v lese vůči orgánu státní správy, který o tomto omezení rozhodl a dále je mu přiznána daňová úleva.

V pracovní metodice jsou mimoprodukční funkce členěny na ekologické (tj. funkce klimatická, hydrická, půdoochranná) a environmentální funkce (tj. funkce vodohospodářská, zdravotní - rekreační, léčebná, hygienická, funkce ochrany přírody a krajiny).

4 MIMODŘEVNÍ FUNKCE VE VZTAHU K LESNÍMU MAJETKU

4.1 Ekologické (samovolné) funkce lesů

Poskytování těchto samovolných mimoprodukčních efektů lesa je součástí zákonem stanovené, tedy politickým konsensem určené míry tzv. sociální vazby vlastnictví lesa, součástí zákonem ukládaných povinností vlastníka každého lesa. Proto obhospodařování lesů jako obnovitelných přírodních zdrojů dřeva v mezích lesního zákona umožňuje trvale poskytovat onen souborný efekt a s ním řadu užitečných efektů dílčích. Jsou to samovolné mimoprodukční funkce lesa - např. funkce půdoochranná, hydrická, klimatická, zdravotní, kulturní, krajinně-estetická, refugiální. Zákon č. 289/1995 Sb., o lesích, stanoví bariéry volného nakládání s lesy jako majetkem k zajištění veřejných zájmů na lese. Zákon však také umožňuje podpořit vlastníka lesa v nakládání s ním v mezích zákona, jde-li o veřejný zájem, a to poskytováním služeb nebo finančních příspěvků.

4.2 Environmentální (řízené) funkce lesů

Funkce řízené jsou vytvářeny cíleně činností člověka a uplatňované prostřednictvím lesnických služeb, které posilují nebo i nově vytvářejí potřebné funkční efekty a reprodukuje je na potřebné úrovni při tlumení či eliminaci efektů nežádoucích. Funkce řízené v různé míře ovlivňují hospodaření v lesích a jsou většinou upravovány hospodářskou úpravou lesů. Jsou také ekonomickými funkcemi lesního hospodářství. Náklady na ně jsou vyčíslitelné (zjevné ekologické náklady). Se svými vlastnostmi (obvykle nedělitelnost, nízká míra zisku, pomalý obrat) patří do sféry iniciace a ekonomické stimulace nástroji státní lesnické politiky.

Poskytování řízených mimoprodukčních funkcí přesahuje míru povinností vlastníků a správců lesa na ploše kategorie lesa hospodářského. Může být vlastníku lesa ukládáno jen v případě zákonem výslovně stanoveném, tj. u lesů ochranných a lesů zvláštního určení za úhradu zvýšených nákladů (zákon č. 289/1995 Sb. § 36 a vyhláška č. 80/1996 Sb. MZe ČR). Zákon zaručuje též náhradu majetkové újmy při strpění veřejně prospěšných opatření meliorací a hrazení bystřin (§ 35).

Jako funkce řízené se uvádí funkce vodohospodářská, zdravotní (rekreační, léčebná, hygienická) a funkce ochrany přírody a krajiny.

4.2.1 Vodohospodářská funkce

V principu mají všechny naše lesy určitý vodohospodářský význam. Vodohospodářsky důležité lesy se nacházejí v oblastech, kde nevhodné zásahy do oběhu vod mohou vážně narušit zákony chráněné vodohospodářské zájmy, ohrozit vodní zdroje či kulturní krajinu.

Vodohospodářská funkce lesů má být výsledkem takové hospodářské činnosti, která záměrně a cílevědomě vyvolává nebo posiluje vodohospodářsky žádoucí účinky a potlačuje vodohospodářsky záporné efekty lesů.

Obecně lze rozdělit účinky lesa na zlepšení vodního hospodářství do funkčních skupin:

a) kvalitativní funkce:

- retenční;
- retardační;
- akumulační;
- vodoochranné a protierozivní;
- desukční.

b) kvantitativní funkce – kondenzační (srážkotvorné).

4.2.1.1 Kvalitativní funkce

Účinky retenční

Les zadržuje srážky (hromadí vodu na rozsáhlém povrchu lesních porostů, nadloží a v půdě) a zvýšenou infiltrací do půdy zmenšuje povrchový odtok ve prospěch podzemního odtoku. Týká se to lesních porostů v rovinatém terénu a na svazích do 40 % sklonu, pokud půda není ohrožena potenciální vodní erozí. Zlepšení účinků lze dosáhnout úpravou druhové skladby ve prospěch listnáčů, zlepšením hydrofyzikálních vlastností půd (zejména nadložního humusu), ponecháním mrtvé stromové hmoty na místě, omezením povrchového odtoku.

Účinky retardační

Celkový odtok srážkových vod z lesa je výsledkem příjmových (srážek) a výdajových složek (celkový výpar) vodní bilance lesních porostů. Les zpomaluje odtok a tak zmenšuje rozkolísanost toků. Retardační funkce lesa spočívá v přeměně povrchového odtoku v odtok podzemní a tak působí na vyrovnanost vodních toků. V důsledku značné retenční schopnosti lesních půd, přízemní vegetace a dřevin je povrchový odtok minimalizován i v případě přívalových dešťů. Tento detenční (útlumový) účinek lesních geobiocenóz na povodňové vlny v tocích závisí na míře nasycení vodou z předchozích srážek nebo tání sněhu a má velký význam v Chráněných oblastech přirozené akumulace vod (CHOPAV). Retardační účinek lze zvýšit úpravou druhové skladby ve prospěch listnáčů, urychleným zalesněním vytěžených ploch, snížením velikosti holin zejména na svazích.

Účinky akumulární

Les zvyšuje akumulaci zimní vláhly hromaděním sněhu a oddalováním jeho tání. Účinek lesa roste s ročním úhrnem atmosférických srážek, se zvyšujícím se podílem srážek ve tvaru sněhu a také s větší lesnatostí. Rozhodujícími faktory pro akumulaci sněhu a tání jsou členitost reliéfu (údolí, hřbety, pláně), větrné poměry každé lokality (směry a rychlosti větrů), proměnlivost povrchu a jeho různé termické bilance (skály, lesní porosty, kosodřevina, travní vegetace). Ke zvýšení vertikální členitosti je vhodné užívat jemnější způsoby hospodaření - podrostití způsob. Pro zlepšení akumulární funkce je třeba upravit druhovou skladbu. Tato opatření mají největší význam ve vyšších polohách.

Účinky vodoochranné a břehoochranné (protierozivní)

Všeobecně mají porosty s vodoochrannou funkcí zabránit povrchovému odtoku a splachu humusu, resp. vniknutí produktů eroze, organického materiálu a znečišťujících látek (olej, nafta, chemické přípravky, hnojiva) do toků a nádrží a chránit zdroje podzemních vod před znečištěním. Znamená to tedy, že v rámci ochrany vodního zdroje se neoddělitelně spojuje vodoochranná funkce (hygienická) s břehoochrannou (protierozivní, půdoochrannou) v širším pojetí.

Funkční skupina porostů s funkcí vodoochrannou má kolem zdrojů vody úlohu:

- sanitární – čistota vody, fyzikálně chemické vlastnosti, bakteriální stav, teplota vody,
- vodoerozní – prokořeněná humusová vrstva s přízemní bylinnou vegetací snižuje plošnou vodní erozi na minimum mimo rýhy a vodní koryta,
- břehoochrannou – příbřežní porosty plní půdoochrannou funkci tím, že mechanicky zpevňují půdu spleť kořenů, zmenšují erozní činnost proudící vody, brání vyplavování půdy a tak chrání břehy toků před vymíláním a udržují průtočnost koryt.

Účinky vodoochranné a protierozivní lze zvýšit vhodnou skladbou dřevin a použitím vhodné technologie při těžbě a dopravě dříví.

Účinky desukční

Spočívají v odsávání vody porosty a odvádění přebytečné vody z půdního profilu odvodňovacími zařízeními k uvolňování půdních prostor pro akumulaci srážkových vod a retardaci jejich odtoku. Tato stanoviště jsou rozdělena do tzv. hydromelioračních okrsků a jsou vymezeny na mapě potencionálních funkcí pro příslušné oblastní plány rozvoje lesů (OPRL), viz. <http://www.uhul.cz/>. Desukční účinky lze zvýšit využitím přirozené obnovy, vhodnou technologií při těžbě dříví (lanové dopravní systémy) a udržováním průtočnosti odvodňovacího zařízení.

Účinky půdoochranné

S hydrickými účinky lesů jsou navzájem těsně spjaty i půdoochranné účinky, zvláště v horských polohách. Pokud veřejný zájem vyžaduje provedení opatření ke zlepšení těchto účinků, stává se funkce půdoochranná řízenou.

Jedná se o dílčí funkce protierozivní, protideflační, protisesuvné, protilavinové, břehoochranné. Účinky půdoochranné funkce lesa lze zvýšit ochranou svrchních vrstev půdy, tj. zvyšovat podíl hluboko kořenících dřevin, vyloučit větší holoseče, používat jemnější způsoby hospodaření a vhodné technologie těžby dříví. Klest a těžební zbytky ponechat na místě a asanovat erozní rýhy.

4.2.1.2 Kvantitativní funkce

Účinky kondenzační (srážkotvorné)

Les zvyšuje množství srážek tím, že obohacuje vertikální srážky (na něž nemá vliv) o horizontální srážky z horských mlh a oblaků v polohách nad 700 m.n.m. Nejvyšší účinek kondenzační mají lesní porosty v největších údolích, nad nimiž se vlhký vzduch při výstupu ochlazuje a dochází k vyčesávání kondenzovaných kapiček z mlhy a oblaků. Značný význam pro nadlepšení vodní bilance mají dospělé smrkové i bukové porosty.

Společensky předpokládané a příznivé působení vodoochranných účinků lesů má přírodní mez. Ochrana vody, vodních zdrojů a kulturní krajiny před vodním živlem spolu působením lesa vyžaduje doplnění technických opatření na vodních tocích a ostatních vodohospodářských dílech v krajině.

4.2.1.3 Meliorace a hrazení bystřin v lesích

Meliorace a hrazení bystřin v lesích jsou biologická a technická opatření zaměřená na ochranu půdy a péči o vodohospodářské poměry. Provádění meliorací a hrazení bystřin v lesích je povinností vlastníka lesa, pokud orgán státní správy lesů, popř. vodoprávní úřad nerozhodne o tom, že jde o opatření ve veřejném zájmu. Pokud jsou tato opatření prováděna z rozhodnutí orgánu státní správy lesů ve veřejném zájmu, hradí náklady s tím spojené stát.

Součástí meliorací a hrazení bystřin v lesích je v praxi zejména zakládání a obhospodařování břehových porostů, zpevňování břehů a strží, úpravy vodního režimu, opatření k neškodnému odvádění příválových vod a povodňových průtoků, předcházení účinkům eroze a rekultivace.

Pokud jde o hrazení bystřin, péči o drobný vodní tok nebo o břehové porosty, vztahují se povinnosti také na správce drobného vodního toku, který zajišťuje opatření i na pozemcích, které nemusí být pozemky určenými k plnění funkcí lesa, ale souvisí s lesním hospodářstvím, nebo jsou potřebné pro přípravu, provedení nebo údržbu opatření nebo objektů meliorací a hrazení bystřin v lesích.

Podnět k vydání rozhodnutí o provedení opatření meliorací a hrazení bystřin v lesích ve veřejném zájmu podává orgán státní správy lesů, zpravidla správce drobného vodního toku nebo vlastníci pozemků.

Rozhodnutím určí orgán státní správy lesů investora opatření a rozsah činností, která mají být provedena, ve veřejném zájmu. V případě, že jiná osoba má na opatřeních prospěch, stanoví orgán státní správy její podíl na úhradě (úplných vlastních) nákladů.

Na opatření, o nichž orgán státní správy lesů rozhodl, že jsou opatřeními ve veřejném zájmu, je možné žádat dotace z fondů ČR i z prostředků EU.

4.2.1.4 Kategorizace lesů z hlediska vodohospodářských a půdoochranných zájmů

Lesní zákon č. 289/1995 Sb. respektuje vodohospodářské zájmy možností začlenit lesy podle specifických účinků do kategorie lesů ochranných a lesů zvláštního určení.

- **Lesy v ochranných pásmech vodních zdrojů**

Lesy zvláštního určení podle § 8 odst. 1 písmene:

- a) v pásmech hygienické ochrany vodních zdrojů I. stupně (dle vodního zákona č. 254/2001 Sb., § 30 “v ochranných pásmech vodních zdrojů I. stupně”),
- b) v ochranných pásmech zdrojů přírodních léčivých a stolních minerálních vod (dle lázeňského zákona č. 164/2001 Sb., § 22, § 23 “v ochranných pásmech zdrojů přírodních léčivých a přírodních minerálních vod”).

Lesy zvláštního určení podle § 8 odst. 2 písmene:

- e) se zvýšenou funkcí půdoochrannou, **vodoochrannou**, klimatickou nebo krajínotvornou.

- **Lesy s půdoochrannou funkcí**

Lesy ochranné podle § 7 odst. 1 písmene:

- a) lesy na mimořádně nepříznivých stanovištích (sutě, kamenná moře, prudké svahy, strže, nestabilizované náplavy a písky, rašeliniště, odvaly a výsypky apod.),
- b) vysokohorské lesy pod hranicí stromové vegetace chránící níže položené lesy a lesy na exponovaných hřebenech,
- c) lesy v klečovém lesním vegetačním stupni.

Lesy zvláštního určení podle § 8 odst. 2 písmene:

- e) se zvýšenou funkcí **půdoochrannou**, vodoochrannou, klimatickou nebo krajínotvornou.

Výše uvedené lesy (§ 8 odst. 1 písm. a) a b) jsou od účinnosti lesního zákona lesy zvláštního určení aniž by o tom musel orgán státní správy rozhodnout. Jedná se vždy o veřejný zájem. V těchto lesích se musí hospodařit tak, aby byl dosažen nebo zachován účel, pro který byly lesy zařazeny do kategorie lesů zvláštního určení.

O zařazení lesů do kategorie lesů zvláštního určení rozhoduje Krajský úřad (mimo § 8 odst. 1), a to na návrh vlastníka lesa nebo z vlastního podnětu. Jde o rozhodnutí ve správním řízení.

O zařazení lesů do kategorie lesů ochranných rozhoduje Krajský úřad na návrh vlastníka lesa nebo z vlastního podnětu.

Informace o lesích ochranných a lesích zvláštního určení lze získat na Krajských úřadech.

4.2.2 Funkce lesů rekreační a zdravotní

Jednou z významných environmentálních funkcí lesa, jejíž potřeba ve společnosti neustále narůstá, je **funkce rekreační**. Aby mohla být uspokojována narůstající poptávka po využití lesů k rekreaci a aby mohl být zlepšován rekreační potenciál lesů, bude nutno do rozvoje rekreační funkce cíleně investovat nemalé prostředky.

Funkce lesů zdravotní představuje soubor funkčních efektů, které působí v životním prostředí člověka či šířeji v krajinném prostředí k podpoře zotavení a osvěžení lidského organismu, mají účinky léčebné (funkce léčebná) nebo přispívají k čistotě prostředí izolací zdrojů nečistot a útlumem jejich šíření (funkce hygienická). Jsou to mimoprodukční funkce samovolné i řízené; funkce léčebná se uplatňuje vesměs jen jako funkce řízená.

Protože vstup do lesa je volný a bezplatný, je pro internalizaci rekreační funkce nutno spojit volný pobyt v lese s nabídkou dalšího rekreačního produktu, který lze zpoplatnit. Takovými produkty mohou být např.: rekreační ubytování v příjemném prostředí lesa, kempování v lese, prodej přírodních produktů při akcích v lesním prostředí, nové formy účasti na honech a lovech včetně prodeje zvěřiny, možnosti sportovního vyžití (horská kola, jízda na koni), pořádání výcviků, školení a exkursí. Tyto rozšířené rekreační služby může vlastník realizovat dvěma způsoby:

- poskytovat rekreační produkty ve vlastní režii (např. ubytování ve vlastních objektech),
- poskytnout lesní prostředí jako součást nabídky rekreačních produktů ve spojení s dalšími vlastníky lesa nebo s dalšími podnikateli (např. ve spojení s obcí, nebo sportovní organizací umožní na svém pozemku vybudovat sportovní areál).

Další možností získání finančních prostředků je požadovat od společnosti za poskytování rekreační externality finanční náhradu formou podpory. Podpora může být buď:

- nepřímá (daňová úleva v kategorii lesů zvláštního určení),
- nebo přímá formou dotací od kraje, státu, Evropské unie nebo sponzorských příspěvků.

4.2.2.1 Poskytování rekreačních produktů ve vlastní režii

Volba této možnosti je do značné míry závislá na velikosti a struktuře vlastníkového majetku. Výhodou je, když mimo lesa má vlastník ve svém majetku další, pro rekreaci atraktivní provozy, jako rybníky, farmu, jezdeckou školu aj. Kombinací produktů těchto provozů a příjemného lesního prostředí může vytvořit lákavou nabídku rekreačních služeb.

Častou a většinou úspěšnou kombinací rekreačních produktů bývá spojení loveckých akcí (lov zvěře, rybolov), atraktivního ubytování a režie celého průběhu loveckých akcí včetně oslav úspěšného výsledku lovu a prodeje zvěřiny (ryb) ve vlastní režii.

Pokud má vlastník na svém majetku vhodný objekt, může ho pronajímat k pořádání různých školení, seminářů, výjezdních zasedání, pobytů v přírodě, nebo exkursí do lesního prostředí.

Široké možnosti podnikání poskytují i různé sportovní aktivity provozované v lese (jízdy na koni, upravené lyžařské trasy, lesní hřiště atd.). S těmito aktivitami lze kombinovat prodej občerstvení, prodej přírodních produktů, restauraci, ubytování, kempování.

4.2.2.2 Poskytování rekreačních produktů ve spojení s dalšími subjekty (vlastníci lesa, podnikatelé)

Potřeba obyvatelstva na rekreaci v přírodě je velká a přání těch, kteří rekreaci vyhledávají, jsou stále náročnější. Vlastníkům lesa se nabízí rozvoj zvláštních „rekreačních produktů“, které by uspokojovaly a usměrňovaly tyto potřeby a kterými by kromě toho mohli vyprodukovat dodatečný příjem. Toto lze provést tak, že vlastníci lesa uzavřou soukromoprávní smlouvy o poskytování dalších služeb s jednotlivými osobami, určitými zájmovými sdruženími, nebo s prostředníky.

Spojení s dalšími partnery je vhodné zejména pro menší vlastníky lesních majetků, pro které by bylo nabízení speciálních rekreačních produktů ve vlastní režii problémem. Možnosti využití lesa pro rekreační aktivity jsou dány jeho polohou v krajině, velikostí pozemku, vzdáleností a přístupností, věkovou a druhovou strukturou porostů, stavem cest a rekreační vybaveností. Vlastník se například může spojit s obcí a místním hotelem a pro turistické návštěvníky vytvořit zázemí v příjemném lesním prostředí. Zvýší tím atraktivnost turistického cíle a obec i hotel budou moci částečně svých zvýšených příjmů z vyšší návštěvnosti posílit hospodaření vlastníka lesa.

Možnosti spolupráce se často nabízejí také s různými sportovními organizacemi, které mohou mít v lese vhodné prostředí pro své sportovní aktivity. Například jezdecká škola si může pronajmout síť upravených cest pro jízdy na koních.

Pokud obec a podnikatelé, ke kterým je vlastník lesa přidružen, vytvoří „místní akční skupinu“, může se tato skupina ucházet o finanční příspěvky z programu Leader (EAFRD, OSA IV).

I přes problémy, které při využívání lesů k podnikání v rekreační oblasti způsobuje uzákonění volného vstupu do lesa, lze rekreační funkce lesa tržně zhodnotit a získávat tak prostředky, které přispívají k ekonomické soběstačnosti lesního hospodářství a nakonec i k trvale udržitelnému hospodaření v lesích.

Mezi faktory úspěšnosti tržního zhodnocení rekreačních a environmentálních služeb můžeme zařadit:

- analýzu potenciálu a poptávky, resp. i možných konfliktů nového produktu,
- vypracování přesvědčivé celkové koncepce,
- přípravu projektu,
- vývoj a nabídku produktu,
- marketing produktu (vytvoření obchodní značky, kalkulace a diferenciací ceny....),
- spolupráci více vlastníků lesa,
- spolupráci s nelesnickými subjekty (např. s turistickými informačními středisky apod.),
- vhodný personál,
- neformální kontakty,
- zkušenosti,
- tvrdošijnost,
- zdroje financování,
- podobu soukromoprávní smlouvy s uživateli produktu,
- riskování při kombinaci s jinými službami,
- způsob prezentace produktu (profesní práce s tiskem a s veřejností),
- trpělivost s akceptací produktu veřejností (pozn.: trvá i několik let).

V konečném důsledku pak lze dosáhnout i větší diverzifikace příjmů lesních podniků. Pouze prosperující lesní podniky mohou zajistit i prosperující lesní hospodářství a přispět tak k rozvoji regionů, kde hospodaří.

4.2.2.3 Příklady uvedení produktů rekreační funkce lesa na trh

- **Pobyty v přírodě, exkurze**

Německo

Lesní správa Boeselager. Vlastník 2 000 ha lesa. **Produkty:** průvodcovství lesem, informační materiály, restaurace se specialitami ze zvěřiny a prodejna lesních produktů.

Westerwald. **Produkty:** exkurze balonem v doprovodu lesníků, pronajímání idylických stanovišť pro cestovní automobily v lese, možnost pohřbívání domácích zvířat na lesním palouku.

Kanada

Firma Haliburton Forest. **Produkty:** návštěva lesa, rybaření, jízda na horském kole, jízda na kánoích, snowmobiling, lesní cesta po korunách stromů, jízda se psím spřežením, lesní opera, hvězdárna, lesní pedagogika, camping, lov, restaurace, ubytování.

Dále: - bungalovy v lesním prostředí (pobyt pro rodiny s dětmi, možnost vlastního stravování);
- prameny a studánky s pitnou vodou (různé akce např. otevírání studánek);
- exkurze do lesů s odborným výkladem, prostředí přírodě blízké;
- návštěva obor, zookoutků.

- **Sportovní areály, cyklostezky, jízda na koních**

U využití lesa jako prostředí pro sportovní aktivity bývá problémem zajistit, aby upravených zařízení využívali pouze zákazníci. Jednou z možností řešení je spolupráce s obcí, nebo jinou komunitou, která se na projektu finančně podílí a zákazníci se tak stávají všichni občané.

Německo, Rakousko

Státní lesní úřad (3 000 ha lesa). **Produkty:** stezka za korunami stromů (stavební povolení, změna územního plánu krajiny), hřiště, restaurace.

Státní lesní úřad (18 500 ha lesa). **Produkty:** pronájem běžeckých tratí, cyklistických stezek.

Lesní úřad Schliersee (10 000 ha celkové plochy). **Produkty:** povolení lyžařských sjezdů, nabídka terénu a budovy pro filmování, lovecké akce.

Státní lesní úřad Norimberk (11 300 ha). **Produkty:** povolení cyklistických stezek, golfový klub, zoologická zahrada, sportoviště, závodíště pro chrtý, přespolní běhy.

Rakouské spolkové lesy. **Produkty:** půjčování horských kol.

- **Lovecké akce a prodej zvěřiny**

Německo.

Vlastník 5 500 ha lesa. **Produkty:** lovecké a jezdecké pobyty.

Soukromý lesní podnik (600 ha lesa). **Produkty:** organizovaný myslivecký den (lov, posezení s večeří).

Soukromý lesní podnik (2 800 ha lesa). **Produkty:** prodej zvěřiny, zpracování zvěřiny podle starých rodinných receptů, prodej čerstvě grilované zvěřiny na vánočních trzích.

- **Pedagogické akce, školení, semináře**

Německo

Státní lesní úřad Sellhorn (5 000 ha lesa). **Produkty:** provoz lesní školy v přírodě pro žáky.

Lesní podnik (640 ha lesa). **Produkty:** chata využívaná jako východiště pro semináře v lese a jiné podobné akce.

Komunální lesní podnik (3 200 ha lesa). **Produkty:** organizování jednodenních výletů do lesa. (putování s průvodcem, přenocování, strava a doprava).

Lesní úřady Dahn a Schonau. **Produkty:** prohlídky lesa s lesníkem jako průvodcem (doprava k různým místům exkurzí, aktivity v lese, jako např. vysazování stromků a těžba dřeva, oběd a diplom (certifikát) na konci akce).

Státní lesní úřad Lahnstein (5 000 ha lesa). **Produkty:** nabízení tréninku managementu společně s poradenstvím.

- **Prodej vánočních stromků**

Vánoční stromky jsou tradičním produktem lesních podniků. Stále více lesních podniků zhodnocuje masový produkt, kterým vánoční stromky jsou, pomocí dodatečných ekologických služeb a služeb pro využití volného času.

Německo

Waldhütten. Vlastník (190 ha lesa). **Produkty:** prodej vánočních stromků, prodej ryb, vánoční trh s atrakcemi (táborák, svažené víno, polévka, jízda na ponících, prodej adventních svícnů a dřevěných předmětů).

- **Survival trénink**

Specifickým druhem rekreačního produktu je využití lesa jako prostředí pro trénink přežití v přírodě (survival trénink). Survival trénink je doposud mezerou na trhu, které se již úspěšně ujalo několik lesních podniků (**Německo**). Informace o lese a lesním hospodářství jsou nabízeny z první ruky a jsou přitom součástí zážitku z přírody. Jedná se o umění žít z přírody a přežít v přírodě.

Různé druhy survival tréninku: survival z doby kamenné, spirituální survival, survival pro záchranné služby, survival jako příprava na cestování, survival jako dobrodružná dovolená, survival pro rodiny, survival pro děti a mládež a survival pro ženy.

4.2.2.4 Kategorizace lesů z hlediska rekreačních a zdravotních zájmů

Do kategorie lesů zvláštního určení lze zařadit podle zákona o lesích, § 8, odst. 2, písm.:

- b) lázeňské lesy,
- c) příměstské a další lesy se zvýšenou rekreační funkcí.

To znamená, že do této kategorie se zařazují lesy, kde důležitost rekreační a zdravotní funkce převažuje nad funkcemi ostatními. O zařazení do kategorie lesů zvláštního určení podle zákona o lesích, § 8, odst. 2 rozhoduje Krajský úřad na návrh vlastníka lesa nebo z vlastního podnětu.

4.2.2.5 Podpory

Nepřímou podporu poskytuje stát vlastníkovi lesa formou daňové úlevy pro lesy v kategorii lesů ochranných a zvláštního určení.

Získání přímých podpor:

- **dotace od krajů**

Existují možnosti čerpání finančních prostředků z rozpočtu kraje na zajištění mimoprodukčních funkcí lesa (např. Program péče o krajinu, Program péče o životní prostředí). Pravidla pro poskytování těchto příspěvků stanovuje každý kraj samostatně. Je proto nutno seznámit se s dotačními tituly konkrétního kraje a zjistit možnosti získání podpory pro zamýšlený projekt.

- **dotace od státu**

V dokumentu MZe „Závazná pravidla poskytování finančních příspěvků na hospodaření v lesích v roce 2008 a způsobu kontroly jejich využití“ se dotační titul zaměřený přímo na podporu rekreační funkce lesů nevyskytuje. Existuje možnost, že se v dalších letech situace v této oblasti změní k lepšímu.

- **dotace od Evropské unie**

V období 2007 – 2013, může lesní hospodářství získávat podporu z EU prostřednictvím Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (EAFRD). Řídícím orgánem je MZe. Platební agenturou je Státní zemědělský intervenční fond.

Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova (EAFRD) Program rozvoje venkova 2007 – 2013:

OSA I – Zlepšení konkurenceschopnosti zemědělství a lesnictví
OSA II – Zlepšování životního prostředí a krajiny
OSA III – Kvalita života ve venkovských oblastech a diverzifikace hospodářství venkova
OSA IV – Leader

S přímou podporou aktivit které souvisejí s rozvíjením rekreačních funkcí lesů, ať už zůstávají externalitami, nebo jsou internalizovány, počítají následující opatření, případně podopatření výše uvedených os Programu rozvoje venkova:

I.1.2 Investice do lesů
I.3.1 Další odborné vzdělávání a informační činnost
I.3.4 Využívání poradenských služeb
II.2.4.2 Neproduktivní investice v lesích
III.1.3 Podpora cestovního ruchu

Opatření I.1.2 Investice do lesů

Popis situace

Opatření sleduje strategický cíl zlepšení konkurenceschopnosti lesnictví, zejména se zaměřuje na podporu rozvoje dynamického podnikání v lesnictví, vyšší výkonnosti lesnických podniků, na restrukturalizaci lesnického sektoru a zlepšení ochrany životního prostředí v lesnictví. Podporované akce by měly řešit problematické oblasti, jako nízkou úroveň investic v lesnickém sektoru a zastaralé a technicky nevyhovující vybavení lesnických podniků. Dále podpora napomáhá řešit problémy spojené s nedostatečnou infrastrukturou v lesnictví. Na základě zkušeností z implementace opatření 1.3 Lesní hospodářství v OP Zemědělství v programovacím období 2004 - 2006 se v rámci Osy I Programu rozvoje venkova i nadále podpoří opatření zaměřená na investice do lesnických strojů a stavební investice do lesní infrastruktury. Navíc se podpora doplní o technické vybavení pro finalizaci a pro tržní zhodnocení produktu v lesním hospodářství. Opatření přispěje k plnění strategie Národního lesnického programu z roku 2001.

Legislativní rámec

Nařízení Rady č. 1698/2005 o podpoře pro rozvoj venkova z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova - čl. 27, 28 a 30.

Charakteristika opatření

Podpora bude směřovat ke zlepšení lesnické techniky, která v současné době nesplňuje požadavky moderních technologií a nejsou tak splněny předpoklady pro konkurenceschopné hospodaření. Konkrétně se jedná o pořízení strojů a zařízení pro budování a údržbu lesních cest, stezek a chodníků, meliorací, hrazení bystřin, retenčních nádrží, zařízení pro turistiku a strojů a zařízení sloužících pro obnovu a výchovu lesních porostů a prvotní zpracování dříví ekologickými

technologemi. Také přispěje k vytváření a udržení stávajících malých provozů, které s sebou přinesou vytvoření pracovních míst pro nekvalifikované i kvalifikované pracovníky ve venkovských oblastech a zvýšení podílu lokálního zpracování dřevní suroviny (dojde ke zkvalitnění technického vybavení pro finalizaci a pro tržní zhodnocení produktu v lesním hospodářství). Zkvalitnění lesnické infrastruktury podpoří racionalizaci a ekologizaci v lesním hospodářství. Doba pro zachování účelu podpory činí 5 let.

Cíle opatření

Zvýšení diverzifikace a rozšíření tržních příležitostí.

Zlepšení zpracování a marketingu surovin.

Zlepšení infrastruktury.

Využívání tržních příležitostí díky inovacím.

Restrukturalizace a rozvoj technického potenciálu a podpora inovačních procesů.

Zvýšení konkurenceschopnosti.

Podmínky poskytnutí podpory

- projekt je v souladu s příslušnou právní úpravou;
- pro každý schválený projekt se může použít pouze jeden zdroj financování ze zdrojů EU;
- projekt obsahuje souhlasné stanovisko Ministerstva životního prostředí, a to v případě podpory:
 - výstavby lesních cest,
 - výstavby, modernizace, rekonstrukce a celkové opravy zařízení upravujících vodní režim v lesích;
- v případě technického vybavení provozoven se podpora neposkytuje podnikům v nesnázích.

Opatření I.3.1 Další odborné vzdělávání a informační činnost

Popis situace

Specifické charakteristiky zemědělské pracovní síly - špatná rekvalifikovatelnost a nízká mobilita, geriatrizace odvětví, podmíněná prvořadě nízkou úrovní mezd a přetrvávající disparitou mezd v zemědělství vůči jiným odvětvím, spolu s nízkou nabídkou zemědělských pracovních míst, nepříznivě podmiňují konkurenceschopnost zemědělské pracovní síly na agrárním i venkovském trhu práce i konkurenceschopnost odvětví jako takového. Proto bude podpora zaměřena na připravenost a informovanost v oblasti inovací vedoucích jak ke zlepšení konkurenceschopnosti zemědělství a lesnictví tak k potřebné a různorodé diverzifikaci zemědělské činnosti. Opatření bude sledovat jeden ze strategických cílů Společenství, kterým jsou investice do lidského kapitálu. V programovacím období 2004-2006 byl obdobný typ podpory poskytován v rámci Operačního programu Zemědělství, opatření 2.2 Odborné vzdělávání.

Legislativní rámec

Nařízení Rady č. 1698/2005 o podpoře pro rozvoj venkova z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova – článek 21.

Charakteristika opatření

Opatření má průřezový charakter a kromě osy I bude využíváno také v rámci témat osy II. Podpora je cílena na vzdělávací projekty zaměřené na získávání, prohlubování a inovaci znalostí a dovedností a šíření informací k jednotlivým opatřením EAFRD a k cílům Společné zemědělské politiky a to především v oblasti:

- zákonných požadavků na hospodaření vztahujících se k nárokům na přímé platby (crosscompliance);
- osvětové činnosti k zavádění nových výrob, výrobních metod a technologií, které jsou slučitelné s trvale udržitelným rozvojem;
- zvyšování efektivnosti hospodaření subjektů působících v resortu;
- možností diverzifikace činnosti zemědělských podniků v rámci priorit osy I a II;
- zachování a údržby krajiny a ochrany životního prostředí, řešení problémů souvisejících s erozí půdy, znečišťováním vod, snižování energetické zátěže, zvyšování biodiverzity a rozmanitosti krajiny, oblastmi NATURA 2000, nitrátové a jinak zranitelnými oblastmi;
- potravinářství;
- lesnického a lesnicko-environmentálního hospodaření.

Cíle opatření

Zajištění vzdělávání a znalostí v technické i ekonomické oblasti.
Rozvoj znalostí a zvýšení lidského potenciálu.
Zvýšení konkurenceschopnosti.

Podmínky poskytnutí podpory

- projekt je v souladu s příslušnou právní úpravou;
- pro každý schválený projekt se může použít pouze jeden zdroj financování ze zdrojů EU;
- podporovaný projekt nezahrnuje výuku organizovanou v rámci školské vzdělávací soustavy.

Kategorie příjemců podpory

Fyzická nebo právnická osoba, která má vzdělávání v předmětu činnosti.
Konečnými příjemci (uživateli) dotace na Další odborné vzdělávání a informační činnost jsou zemědělci, potravináři a osoby hospodařící v lesích.

Způsobilé výdaje

Podporu lze poskytnout na zabezpečení a provádění vzdělávacích a informačních aktivit včetně konzultací a praxe, které odpovídají účelu podpory, tj. na:

- zabezpečení výukových prostor a zařízení;
- technické zabezpečení včetně nákladů na pronájem techniky a dodávku technických služeb;
- přípravu a poskytnutí výukových a informačních materiálů;
- nákup kancelářských potřeb maximálně do výše 1 % způsobilých výdajů;
- vlastní organizaci vzdělávacích a informačních akcí – mzdové a režijní náklady organizátorů;
- výdaje na činnost odborných lektorů (přednášejících);
- náklady spojené se zajištěním překladů a tlumočení;
- náklady na propagaci vzdělávacích a informačních aktivit.

Forma a výše podpory

Druh podpory: přímá nenávratná dotace

Způsob financování: podílové financování

Výše podpory: 100 % způsobilých výdajů. Příspěvek EU činí 75 % veřejných zdrojů. Příspěvek ČR činí 25 % veřejných zdrojů. Způsobilé výdaje, na které může být poskytnuta podpora, jsou od 200 tis. Kč do 1mil. Kč na jeden projekt vzdělávacích a informačních činností. Maximální výše podpory na jednoho předkladatele projektů je 50 mil. Kč pro období 2007 - 2013.

Opatření I.3.4 Využívání poradenských služeb

Popis situace

Opatření je určeno ke zlepšení informovanosti podnikatelů v zemědělství, lesnictví a vodním hospodářství, vlastníků lesa, sdružení vlastníků, nájemců lesa, odborných lesních hospodářů a dalších osob podílejících se na resortních a dalších činnostech ve venkovské krajině. Cílem je usnadnit orientaci a podpořit zavádění nových výrob, výrobních metod a technologií, které jsou zároveň slučitelné se zájmy zachování a zlepšení krajiny a ochrany životního prostředí. Opatření nenavazuje na žádnou z podpor Operačního programu či HRDP, tzn. jedná se o nové opatření. Opatření umožní naplnění cílu vycházející z Koncepce zemědělského poradenství na roky 2004-2010.

Legislativní rámec

Nařízení Rady č. 1698/2005 o podpoře pro rozvoj venkova z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova – článek 24.

Charakteristika opatření

Opatření má průřezový charakter a kromě osy I bude využíváno také v rámci témat osy II.

Předmětem podpory je:

- finanční podpora pro zemědělce ke krytí nákladů při využívání služeb zemědělského poradenského systému, který bude zemědělcům poskytovat poradenské služby ke zvyšování manažerských schopností pro zvyšování výkonnosti jejich hospodaření a dodržování zásad společné zemědělské politiky, zejména cross-compliance a správné zemědělské praxe, nejméně v rozsahu povinných

norem Společenství v oblasti životního prostředí, ochrany přírody a údržby krajiny, zdraví lidí, zvířat a rostlin a potravinové bezpečnosti a norem bezpečnosti práce. Finanční podpora bude dále sloužit k podpoře šetrného způsobu hospodaření v souvislosti např. s agro-environmentálními opatřeními;

- finanční podpora vlastníkům lesa, nájemcům lesa a podnikatelským subjektům v lesním hospodářství pro poradenství v okruzích platné legislativy včetně příslušnosti orgánů státní správy a procesních lhůt (ochrana životního prostředí, pracovně právní vztahy, bezpečnost práce aj.), norem příslušného certifikačního systému, managementu a marketingu, logistiky, nových technologií. Finanční podpora bude dále sloužit k podpoře šetrného způsobu hospodaření v lesích v souvislosti např. s lesnicko-environmentálními opatřeními.

Cíle opatření

Zlepšení trvale udržitelného managementu podniku.

Zlepšení a usnadnění managementu a zlepšení výkonu díky dalšímu rozvoji lidského potenciálu.

Rozvoj znalostí a zvýšení lidského potenciálu.

Zvýšení konkurenceschopnosti.

Podmínky poskytnutí podpory

Poradenská služba je v souladu s příslušnou právní úpravou, pro každou schválenou žádost se může použít pouze jeden zdroj financování ze zdrojů EU, poradenské služby se týkají zákonných požadavků uvedených v nařízení Rady (ES) č. 1782/2003 a odpovídají vodítkům VI/185/250/04 v platném znění.

Kategorie příjemců podpory

Zemědělský podnikatel, tzn. fyzická nebo právnická osoba, která provozuje zemědělskou výrobu jako soustavnou a samostatnou činnost vlastním jménem, na vlastní odpovědnost a za účelem dosažení zisku, právnická osoba podnikající v zemědělství. Fyzická nebo právnická osoba hospodařící v lesích, které jsou ve vlastnictví soukromých osob nebo jejich sdružení, nebo ve vlastnictví obcí nebo jejich sdružení.

Způsobilé výdaje

Podporu lze poskytnout jako příspěvek na nákup poradenských a konzultačních služeb, které odpovídají účelu podpory.

Forma a výše podpory

Druh podpory: přímá nenávratná dotace

Způsob financování: podílové financování

Výše podpory: Podpora za poskytnuté poradenské služby bude poskytována max. do výše 80 % způsobilých výdajů. Příspěvek EU činí 75 % veřejných zdrojů. Příspěvek ČR činí 25 % veřejných zdrojů. Způsobilé výdaje, na které může být poskytnuta podpora jsou stanoveny do 1500 €. Maximální výše podpory na jednoho příjemce je 315 tis. Kč pro období 2007 – 2013.

Podopatření II.2.4.2 Neproduktivní investice v lesích

Legislativní rámec

Podopatření je navrhováno ve shodě s nařízením Rady (ES) č. 1698/2005 článkem 49, prováděcím nařízením Komise (ES) č. 1974/2006 a ve shodě s národní legislativou: Zákon č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon), ve znění pozdějších předpisů. Podpora byla v předcházejícím programovacím období poskytována podle nařízení Rady (ES) č. 1257/1999 kap. VIII. LESNICTVÍ, v rámci Operačního programu zemědělství, podopatření 1.3.2.

Charakteristika podopatření

Podpora činností vedoucích ke zvyšování společenské hodnoty lesů, které zároveň přispívají k ochraně vod, půd a lesního prostředí před neukázněným pohybem návštěvníků lesa.

Cíle podopatření

Usměrnování návštěvnosti lesa tak, aby byly sníženy negativní dopady na lesní prostředí (ochrana biologické rozmanitosti, ochrana kulturních a přírodních památek).

Eliminace negativního dopadu návštěvnosti na lesní prostředí výstavbou vhodných objektů a zařízení. Budování objektů k zajištění bezpečnosti návštěvníků.

Popis podopatření

Jednorázový příspěvek na neproduktivní investice na podporu činností vedoucích k usměrnování návštěvnosti lesa a bezpečnosti jeho návštěvníků, v jehož rámci budou podporovány zejména výstavba, rekonstrukce a modernizace cest sloužících jako stezky pro turisty do šířky 2 metrů, cyklostezky a objekty na nich pro zajištění bezpečnosti návštěvníků, např. mostky, zábradlí, parkovací místa, odpočinková stanoviště, přístřešky, informační tabule, lesní studánky apod.

Podmínky poskytnutí podpory

- žadatel se zavazuje plnit cíle podopatření po dobu nejméně 5 let;
- žadatel spolu s žádostí předloží projekt, který je v souladu s platnou právní úpravou;
- projekt je financován pouze z jednoho zdroje Evropské unie;
- žadatel doloží souhlasné stanovisko MŽP s projektem;
- projekt musí být realizován na území České republiky.

Kategorie příjemců podpory

Příjemce podpory může být:

- vlastník nebo nájemce pozemku určeného k plnění funkcí lesa;
- sdružení s právní subjektivitou vlastníků nebo nájemců pozemků určených k plnění funkcí lesa.

Způsob stanovení podpory

Podpora je poskytována dle schváleného projektu.

Způsobilé výdaje

Podporu lze poskytnout na:

- činnosti k posílení rekreační funkce lesa (výstavba stezek pro turisty do šíře 2 m, značení cyklostezek, apod.);
- činnosti k usměrnování návštěvnosti území, (zřizování parkovacích míst, odpočinkových stanovišť, přístřešků, lesních studánek, informačních tabulí, apod.);
- činnosti k zajištění bezpečnosti návštěvníků lesa (objekty pro zajištění bezpečnosti návštěvníků, např. mostky, zábradlí, stupně, apod.);
- činnosti k údržbě lesního prostředí;
- ostatní práce a činnosti přispívající ke zvyšování společenské hodnoty lesů.

Forma a výše podpory

Úhrada způsobilých výdajů ve výši 100 %. Příspěvek z EU činí 80 % veřejných výdajů. Příspěvek ze státního rozpočtu činí 20 % veřejných výdajů.

Opatření III.1.3. a) Podpora cestovního ruchu

Popis situace

Opatření rozvíjí aktivity zaměřené na diverzifikaci venkovské ekonomiky rozvojem cestovního ruchu, zejména ve spojení s využitím přírodního a kulturního dědictví oblasti. V České republice doposud není plně rozvinuta venkovská turistika a není využit potenciál zemědělských farem v oblasti agroturistiky. Cestovní ruch přitom vykazuje nejdynamičtější růst a poskytuje mnoho pracovních příležitostí i pro nekvalifikované pracovní síly. Zvyšuje odbyt místních specialit a řemesel. Evropský fond regionálního rozvoje (EFRR) bude navazovat obecnou podporou regionálního cestovního ruchu (služby, informační centra cestovního ruchu, marketing na celostátních a zahraničních veletrzích) a podporou v obcích nad 2000 obyvatel. Opatření navazuje na opatření 2.2 programu SAPARD a opatření 2.1.5 operačního programu Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství. Opatření navazuje na priority a cíle Koncepce agrární politiky ČR pro období po vstupu do EU (2004 – 2013).

Legislativní rámec

Čl. 52 a) (iii) a 55 nařízení Rady (ES) č. 1698/2005 o podpoře rozvoje venkova z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova a prováděcí předpisy.

Cíle opatření

Různorodost zemědělských aktivit ve směru nezemědělské produkce, rozvoj nezemědělské produkce a podpora zaměstnanosti.

Různorodost venkovské ekonomiky.

Zlepšení kvality života ve venkovských oblastech a diverzifikace ekonomických aktivit.

Charakteristika opatření

Podpora je určena na vybudování rekreační infrastruktury a rekreačních zařízení. Podporováno bude také zajištění služeb pro pěší turistiku, vodáctví a lyžování (s výjimkou vleků a lanovek), budování a značení pěších tras, vinařských stezek (tj., sít' místních nebo regionálních tras seznamující návštěvníky s historií vinařství a současným stavem výsadby révy vinné ve venkovských oblastech, zejména Jižní Moravy. Na zastaveních jsou umístěny informační panely, např. upozorňující na místní vinohradnické zajímavosti) odpočinkových míst, hipostezek a nákupu a výsadby doprovodné zeleně.

Vymezení podporovaných území

Projekt může být realizován v obci do 2000 obyvatel na území České republiky.

Podmínky poskytnutí podpory

- podpora se poskytne na základě předloženého projektu v souladu s platnou právní úpravou;
- pro každý schválený projekt se může použít pouze jeden zdroj financování Evropské unie;
- projekt byl posouzen z hlediska vlivu na životní prostředí (pokud tak vyžaduje zákon č.100/2001 Sb.);
- nejedná se o ekonomickou aktivitu;
- rekreační zařízení (koupaliště a plovárny pro veřejné využití, vč. odpovídajícího zázemí, hřiště, jízdárny a jiná rekreační zařízení) budou průkazně přístupná veřejnosti.

Kategorie příjemců podpory

Příjemcem podpory může být zemědělský podnikatel - fyzická i právnická osoba, nezemědělský podnikatel pouze pokud činnost zahajuje, nebo má kratší než dvouletou historii a neziskové organizace (včetně zájmových sdružení a spolků) s právní subjektivitou.

Způsobilé výdaje

- výstavba zařízení služeb pěší turistiky, vodáctví a lyžování (vyjma vleků a lanovek), apod.;
- budování a značení pěších tras, vinařských stezek, odpočinkových míst, hipostezek, mimo území lesů;
- výstavba sportovních zařízení;
- nákup a výsadba doprovodné zeleně.

Forma a výše podpory

Přímá nenávratná dotace.

Projekty nezakládají veřejnou podporu dle čl. 87 Smlouvy. Maximální výše podpory činí 90 %. Minimální celkové způsobilé výdaje na projekt jsou 50 000 Kč. Příspěvek EU činí 75 % veřejných zdrojů. Příspěvek ČR činí 25 % veřejných zdrojů.

Opatření III.1.3 b) Podpora cestovního ruchu

Popis situace

Opatření rozvíjí aktivity zaměřené na diverzifikaci venkovské ekonomiky rozvojem cestovního ruchu, zejména ve spojení s využitím přírodního a kulturního dědictví oblasti. V České republice doposud není plně rozvinuta venkovská turistika a není využit potenciál zemědělských farem v oblasti agroturistiky. Cestovní ruch přitom vykazuje nejdynamičtější růst a poskytuje mnoho pracovních příležitostí i pro nekvalifikované pracovní síly. Zvyšuje odbyt místních specialit a řemesel. Evropský fond regionálního rozvoje (EFRR) bude navazovat obecnou podporou regionálního cestovního ruchu (služby, informační centra cestovního ruchu, marketing na celostátních a zahraničních veletrzích).

Opatření navazuje na opatření 2.2 programu SAPARD a opatření 2.1.5 operačního programu Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství.

Legislativní rámec

Čl. 52 a) (iii) a 55 nařízení Rady (ES) č. 1698/2005 o podpoře rozvoje venkova z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova a prováděcí předpisy. Nařízení Komise 1628/2006 o použití článků 87 a 88 Smlouvy na vnitrostátní regionální investiční podporu.

Cíle opatření

Různorodost zemědělských aktivit ve směru nezemědělské produkce, rozvoj nezemědělské produkce a podpora zaměstnanosti.

Různorodost venkovské ekonomiky.

Zlepšení kvality života ve venkovských oblastech a diverzifikace ekonomických aktivit.

Charakteristika opatření

Podpora je určena na vybudování rekreační infrastruktury pro malokapacitní ubytování, včetně stravování a rekreačních zařízení (koupaliště a plovárny pro veřejné využití, vč. odpovídajícího zázemí, hřiště, jízdárny a jiná rekreační zařízení). Podporováno bude také zajištění služeb pro pěší turistiku, vodáctví a lyžování, budování a značení pěších tras, vinařských stezek, odpočinkových míst, hipostezek, vč. využití zvířat v rámci cestovního ruchu a nákupu a výsadby doprovodné zeleně.

Vymezení podporovaných území

Projekt může být realizován v obci do 2000 obyvatel na území České republiky.

Podmínky poskytnutí podpory

- podpora se poskytne na základě předloženého projektu v souladu s platnou právní úpravou;
- pro každý schválený projekt se může použít pouze jeden zdroj financování Evropské unie;
- projekt byl posouzen z hlediska vlivu na životní prostředí (pokud tak vyžaduje zákon č.100/2001 Sb.);
- projekt musí být v souladu s podmínkami nařízení Komise 1628/2006 o použití článků 87 a 88 Smlouvy na vnitrostátní regionální investiční podporu;
- rekreační zařízení (koupaliště a plovárny pro veřejné využití, vč. odpovídajícího zázemí, hřiště, jízdárny a jiná rekreační zařízení) budou průkazně přístupná veřejnosti.

Kategorie příjemců podpory

Příjemcem podpory může být zemědělský podnikatel - fyzická i právnická osoba, nezemědělský podnikatel pouze pokud činnost zahajuje, nebo má kratší než dvouletou historii a neziskové organizace (včetně zájmových sdružení a spolků) s právní subjektivitou.

Způsobilé výdaje

- stavební obnova (rekonstrukce, modernizace, statické zabezpečení), případně nová výstavba malokapacitních ubytovacích zařízení, včetně stravování a dalších budov a ploch v rámci turistické infrastruktury, budování koupališť a plováren pro veřejné využití vč. odpovídajícího zázemí (nejedná se o aquaparky a lázně);
- výstavba zařízení služeb pěší turistiky, vodáctví a lyžování (včetně vleků a lanovek);
- nákup budov, strojů, technologie, zařízení, vybavení, hardware.

Forma a výše podpory

Přímá nenávratná dotace.

Míra podpory je stanovena na základě rozhodnutí Komise č. N 510/2006 schváleného dne 24.10.2006. Minimální celkové způsobilé výdaje na projekt jsou 50 000 Kč. Příspěvek EU činí 75 % veřejných zdrojů. Příspěvek ČR činí 25 % veřejných zdrojů.

4.2.3 Funkce lesů v ochraně přírody a krajiny

Funkce lesů v ochraně přírody a krajiny přispívá k udržení a obnově přírodní rovnováhy v krajině, k ochraně rozmanitostí forem života, přírodních hodnot a krás a k šetrnému hospodaření s přírodními zdroji, viz. zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů.

4.2.3.1 Funkce ochrany přírody

Funkce ochrany přírody je kulturní funkcí lesa, která patří k důležitým společenským funkcím lesa. Směřuje k zachování a využívání lesa jako přírodního prostředí, cenného svou původností a krásou. Uplatňuje se především ochranou a rozvíjením přirozených ekosystémů nebo návratem k nim a také ochranou přírodních objektů a památek významných pro vědecko-výzkumné i osvětové poznávání přírody.

Cílem lesního hospodářství uplatňujícího funkci ochrany přírody je zachovat a rozmnožit původnost lesní přírody a usilovat o její ekologickou rovnováhu a chránit ji před antropizací. Záchrana a uchování posledních zbytků neporušené přírody a všech forem projevu života jsou ovšem možné jen za cenu vynaložení značných finančních prostředků.

Podpora funkcí lesů pro ochranu přírody vyžaduje vytvoření a zachování potenciálních přirozených ekosystémů, udržení nebo návrat k plnému uplatnění autoregulačních procesů a hospodaření v lesích přírodě blízkým způsobem.

4.2.3.1.1 Kategorizace lesů se zvýšenými požadavky na podporu funkce ochrany přírody

Lesy zvláštního určení podle zákona o lesích, § 8 odst. 1 písmene:

c) na území národních parků a národních přírodních rezervací.

Lesy zvláštního určení podle zákona o lesích, § 8 odst. 2 písmene:

a) v prvních zónách chráněných krajinných oblastí a lesy v přírodních rezervacích a přírodních památkách,

f) potřebné pro zachování biologické různorodosti.

Po schválení soustavy Natura 2000 - Ptačí oblasti a Evropsky významné lokality se předpokládá zařazení části z nich do kategorie lesů zvláštního určení.

4.2.3.2 Funkce lesa krajinná a estetická

Krajinná funkce směřuje k využívání lesa jako součásti krajiny, v níž se lidé zdržují za jiným účelem než za rekreací a léčením, to znamená krajiny, v níž se žije, která se navštěvuje. Krajinná funkce se pak zakládá na estetickém a hygienickém působení lesa na obyvatelstvo a návštěvníky, sleduje vytvoření biologicky vyvážené a esteticky působivé krajiny. Cílem lesního hospodářství z hlediska krajinné funkce lesa je zvýšit atraktivnost krajiny, v níž žije a pohybuje se obyvatelstvo, jako součást péče o zkrášlení a zpřístupnění životního prostředí.

I když funkce krajinná není nikde prvořadá mělo by se k ní přihlížet v lesích hospodářských, rekreačních i lázeňských a podle možnosti uplatňovat tyto zásady:

- preferovat smíšené lesy, podporovat druhovou pestrost složení;
- omezovat chemické prostředky a velkoplošné použití herbicidů;
- omezit holoseče, uplatňovat jemnější prvky;
- asanovat erozní plochy a sesuvné svahy;
- vytvářet a neporušovat hluboko zavětvené pláště porostních okrajů.

4.2.3.2.1 Kategorizace lesů se zvýšenými požadavky na podporu funkce krajinné a estetické

Lesy zvláštního určení podle zákona o lesích, § 8, odst. 2 písmene:

- e) se zvýšenou funkcí půdoochrannou, vodochrannou, klimatickou nebo **krajinnou**.

4.2.3.3 Podpory

Nepřímou podporou jsou daňové úlevy, které poskytuje stát vlastníkovi lesa pro lesy v kategorii lesů zvláštního určení. Finanční příspěvky k naplňování funkce krajinné a estetické lze získat na základě vyhlášky č. 395/1992 Sb., dotačního titulu Program péče o krajinu (MŽP) a z programů Evropské unie (EAFRD, OP Životní prostředí, Life+).

5 LITERATURA

Matějčíček, J., Prčina, A.: Lesy a jejich příspěvek k rozvoji regionů. Jak využít existující potenciál? - sborník semináře VÚLHM Jíloviště-Strnady 2005

ve sborníku:

Malzburg, B.: Uvedení rekreačních produktů lesa na trh a právo vstupu do lesa. Hamburk, 2005

Mantau, U.: Od nauky o funkcích lesa k nauce o produktech lesa. Hamburk, 2005

Mantau, U.: Zpřístupnění nových trhů prostřednictvím lesohospodářských sdružení. Hamburk, 2005

Mertens, B.: Vlastníci lesů školí manažery - tvorba životního prostředí jako integrovaná produktová koncepce, Hamburk, 2005

Matějčíček, J., Prčina, A.: Lesy a jejich příspěvek k rozvoji regionů. Implementace opatření NLP II. - sborník semináře VÚLHM Jíloviště-Strnady, 2006

ve sborníku:

Flora, M.: Některé právní aspekty uvádění vybraných rekreačních a environmentálních služeb na trh. 2006

Hronek, V.: Aktuální informace o podpoře lesů a lesnictví z veřejných zdrojů (EU a ČR) pro období 2007 – 2013. 2006

Macháček, T.: Současný stav lesního hospodářství, vliv hustoty populace na lesy v okolí měst a obcí v Středočeském kraji z pohledu veřejné správy. Jíloviště-Strnady, 2006

Mantau, U., Mertens, B.: Růstový potenciál díky nákupu spojenému se zážitkem
Hamburk, 2006

Mantau, U., Trede, T.: Výchova mládeže k poznání přírody. Hamburk, 2006

Mertens, B.: Přežije lesní podnik pomocí survival tréninku? Hamburk, 2006

Mrosek, T.: Lesní mýtné nebo podnikatelská angažovanost v lesním hospodářství?
Westfálská Wilhelmská universita v Munsteru. 2006

Polívka, M.: Poradenský systém v lesním hospodářství na období 2007 – 2013 2006

Pop, K.: Rozvoj venkova a realizace opatření NLP II v regionech. 2006

Welcker, B.: Cílová orientace a marketing využití loveckých aktivit. Hamburk, 2006

Matějčíček J.: Ekonomická struktura lesního hospodářství – různé směry vývoje - referát na semináři Smysl lesnictví a principy lesního hospodářství. ČLS Praha 2007

Plíva, K.: Funkce lesa v lesním plánování; ÚHÚL 1991

Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova (EAFRD), PRV 2007 - 2013, květen 2007

Závazná pravidla poskytování finančních příspěvků na hospodaření v lesích v roce 2007 a způsobu kontroly jejich využití. MZe 2007

Závazná pravidla poskytování finančních příspěvků na hospodaření v lesích v roce 2008 a způsobu kontroly jejich využití. MZe 2008

Zpracoval Ing. Petr Navrátil, CSc. a kolektiv zaměstnanců Ústavu pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem.

Odpovědný vedoucí Martin Polívka DiS.

Hrazeno z projektu Ministerstva zemědělství „Odborná podpora poradenství k přípravě na dodržování zákonných požadavků hospodaření a na využívání finanční pomoci v lesním hospodářství“.